

quals es pogué descabdellar el significat intr. modern: *les sortis* «désigné par le sort» en Benoist, *et ne feront ne priere ne chant se grans deniers en bource ne sortissent* 'no es deixen veure, no es mostren' Gringore.

Des d'aquí era fàcil de passar a exemples com *n'est sous ciel hom, s'il doit morir, / et de la mort puisse sortir en Floire et Blancheflor*, on tenim gairebé ja el significat modern; i així fem cap també a usos com els cast.-it.-cat. del grup F: «choisir» *ceus que li deables a sortiz et que li sunt cheoit a sa part* en els Comentaris als Psalms, des d'on després «pourvoir, munir» *se sortir de bonnes drogues de velleur, o elle estoit fort mal sortie de gens de guerre*, en textos del S. xv; d'altra banda, de la idea de 'treure a la sort', i de la italiana 'receixir, tenir èxit', es passa a *sortir effet*, que també en francès apareix pel mateix temps que en català, en textos de 1439 i 1548.

Fins aquí és versemblant que tot sigui resultat del ll. SORTIR 'tirar a la sort', 'distribuir per sort', 'obtenir per sort', mot conegut i clàssic (ja llavors 'escollir, triar', algun cop). Aquesta és l'opinió de M-Lübke REW 8109, 8110) i no se n'allunyava gaire la de Bloch; car fou en tot cas Wartburg qui va esborrar les seves reserves i escrupulos en els retocs que li féu en l'edició pòstuma.

En canvi la de J. Storm (*Rom.* v, 1876, 183-4), defensada raonadament per Gamillscheg (EWFS, s. v.) i acceptada amb variants i vacil·lacions per Schuchardt,² és essencialment que es tractaria d'un derivat del participi *SÜRCTUS de SURGERE 'sorgir'. A la qual cosa no és veritat que es puguin oposar raons fonètiques ni morfològiques; car és molt versemblant que aquesta forma fos general en llatí vulgar: el clàssic SURRECTUS aviat es degué eliminar (el tipus *sors, sorse*, no és més que gallo-rom., ni allí general, i evidentment secundari), i n'hem vist la vigorosa supervivència cat.-oc.-it.-hisp. en l'article SORGIR. Una nova i valuosa confirmació l'aporta el basc *sortu* 'néixer, originar-se' [Axular, S. xvii, *Euskera* vi, 56], 'concebre', 'brollar, sorgir', primitivament participi 'nascut', 'brotat' (Schuchardt, *l. c.*, i *Litbl.* xxxix, 43, n. 1). Reconeixem, però, que encara que aquest origen sigui teòricament inatacable, la història de *sortir* en francès, no desmentida per la it. i cat., corrobora també, fortament, l'etimologia SORTIR.

Tanmateix també és clar que bona part de les accs. del nostre mot (A, B, C, E) i dels DERIV. apunten cap a *SURCTUM amb tanta evidència, que obliguen a admetre convergència de les dues filiacions. En francès mateix ja orienten més aviat cap aquí casos com «c'est la fontaine, c'est la doiz, / dont sortent tuit lo lait pechié» en la Bíblia de Guiot, que és quasi el mateix que *sortir* per 'brollar l'aigua', per més que s'hi pugui haver sumat la noció de 'sortir de la bossa de la sort'. I en altres casos la identitat amb *SURCTUM és palesa: recordem ara l'*eixort, reixort*, documentat a SORGIR.

Entie els derivats és eloqüent el fr. ant. *ressortir* «ressauter, rebondir», que ja apareix en el *Roland* —«l'espee cruist --- / cuntre le ciel amunt est resor-

tie—, des d'on després 'recular, retirar-se', freqüentíssim en les Cançons de Gesta. I penso així mateix en el cat. *surt* 'sobresalt', 'moviment bruscat enlaire' que ja apareix ara i adés en BMetge: «semblava volgués exir l'arma del cos, / tals *surts* donava», «après un pauc va refrescar / la mar e-l vent --- e puis la barca, / qui prenía tals *surts* que semblava volàs / ---» (*Fort. e Prud.*, NCL., 58.21, 61.21; Ri., 32.123), d'on és manllevat un cast. *surtés* 'salts' hapax de la *Cetreria* d'Evangelista, S. xv (ZRPb. i, 241) on es noten bastants catalanismes; Benasc *surt* «susto» (Ferraz, p. 99). També en això la presència de *SURCTUM és evident. En conclusió, d'aquí ja s'hauria derivat *sortir* 'brollar l'aigua', però la preexistència del verb SORTIR, bo i format en llatí, va reforçar, sumant-s'hi, aquesta creació.

DERIV.: *Sortida* [su-, Lacav.; en el joc de cartes, *DAG.*]; *la sortida* per als pescadors de StPolM és l'anunci del mal temps (després ve la *golfada*, 1925); en els Pirineus centrals és terme pastoral (*la sortida* Llessui, 1959, cf. *la baixada*). *Sortidor* [«lo su-: euri-pus»], OPou, *ThPu.*, 16; *DTO.* 1647; ampliat *DTO.* 1670; «un gran s. amb molta aigua», «los claustros de dins lo monastir són --- clars, y últimament fet un parterra de flors y herbas ab un magnífic *surtidor* al mitg», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 179; *Excurs.*, 37). *Sortiguera*. *Sortint* 'sol-ixent': «va fer un' alcova - al *surtint* del sol» 'una cova amb porta que obre a sol-ixent', MilàF (*Romllo.*).

Surt m. 'sotragada, salt bruscat i imprevist' [BMetge, supra]: «lo meu cor sols, que solia / dar a un disfavor mil *surts*, / crec se m'és tornat immòbil / o allà dintre se m'és fus», Rector de Vallfogona; «jo me só despertat ab sobresalt, o ab *surt*: evigilavi de repente, ac nonnihil trepidus», Lacav.; 'espant' *DTO.* 1757; Belv.: se n'abusa sovint per part de certs puristes en fer-li calcar els usos del cast. *susto*, del qual té matís diferent, oblidant *espant* i *esglai*, únics bons quan vol dir això; l'ús correcte és el que li dona Coromines: «el procés sumatíssim, per de pressa que anés, avançava a *surts*: tant al Castell com a la ciutat es feien una mena de vegetacions que frenaven l'acció de la justícia ---»; «un vol d'ànecs cotorrers els produí, en llevar-se damunt de l'estany, un *surt* d'esglai» (*Prometeu.* xiv, § 3; xi, § 2, pp. 233, 189), i veg. *Avi dels Mussols* vii, p. 166, cita a *GRUA*; tampoc a Benasc no és ben bé el 'cast. *susto*', 'espant', com ho mostra l'ex.: «me he trobau hurta per hurta dan Manuel, y me ha foteu un *surt* horrible» («de manos a boca con Manuel ---», Ferraz, 99); pertot, l'element primordial, és el moviment bruscat, quasi d'un petit bot, per més que pugui acompanyar-s'hi una sensació d'esfereïment.

Altament al costat de la forma *surt*, n'hi ha concurrents, en variants formatives: *atsurt* «sacotida, moviment instintiu», Saisset, *Cat. d. R.*, 249, d'una formació *es surt* pronunciada a la manera bal. i del cat. ant. *jatsia*, cast. ant. *quicab* (> QUIZÁ) < *qui-s-sab*; *ensurt* 'sorpresa' mall. etc. (*BDLC* xiv, 85), amb variant *insurt* («surt, sobresalt ---», *DAG.*). *Sortit* m. id. «pegar un *sortit*», *DAG.*; maestr.: «Artal --- / s'atura a